29

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA,

DE

MOROSIS ÆGRIS, PRUDENTIAM MEDICI FATIGANTIBUS ET FLAGITANTIBUS,

QVAM

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DN. CAROLO,

PRINCIPE BORUSSIÆ, MARCHIONE BRANDENBURGICO, ET RELIQUA;

GRATIOSO FACULTATIS MEDICÆ CONSENSU,

PRÆSIDE

DN. GEORGIO ERNESTO STAHL,

CONSIL. AUL. ET ARCHIAT. REG. MED. ET RER. NATURAL. PROF. PUBL. ORD. ACAD. NAT. CUR. COLLEG. DECANO SPECTATISSIMO,

DN. PATRONO, PRÆCEPTORE AC PROMOTORE SUO omni Obſervantiæ & Honoris cultu ætatem colendo,

PRO GRADU DOCTORIS,

Summisque in Arte Medica Honoribus, Inſignibus, ac Privilegiis Solenni Majorum more impetrandis,

Ad d. Novembr. MDCCXIV. horis ante & pomeridianis,

IN AUDITORIO MAJORI,

Publico Eruditorum examini ſubmittit;

BALTHASAR FRIDERICUS JACOBI,

MED. PRACTICUS.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,

LITT. CHRISTIANI HENCKELII, ACAD. TYPOGR.

Prooemium.

Hiſtorias antiquas legentibus, ut innumera occurrunt exempla, ad bonos mores & virtutem partim excitandam, partim indignationem adverſus vitia exercendam, ita non poſtremo loco inter talia collocandam cenſeo, ſimultatem illam, quâ Cato Scipionem Africanum, vivum mortuumque proſecutus eſſe, Livio narratur. Quamvis enim æque luculenta exempla huius odii, adverſus vivum Scipionem, & quod vulgo ajunt, in faciem, declarati, non alleget, in memorando tamen jûdicio Lucii Scipionis, poſt mortem Africani, notanter deſignat obliquas illas delationes, a Catone, adverſus mortuum tum jam Africanum prolatas: & gravibus verbis notat intemperantiam delatoris: quod etiam vivi Scipionis magnitudinem allatrare ſolitus fuerit. Nempè in tota Catonum ſerie, tanquam hæreditaria illa moroſitas, facilè in oculos incurrit, qua, dum vitiis inſectandis incumbere vellent, recte actorum nullam rationem habentes, nec ipſi propemodum ullam rem ad rempublicam feliciter perficientes, juſtiorem

notam maledicæ invidiæ, quam ingenuæ virtutis, meruiſſe apparent: aut certe hujus gloriam, iſtius intemperantia, ſi non perdiderunt, certe maculaverunt. Dum ex adverſo Scipio, non arroganter dixiſſe Hiſpanis, deprehendetur, cuivis, mores ejus e rebus magnifice & præclare geſtis, æſtimanti, Regium in ſe animum eſſe; & recte a Livio laudatur, quod eo ipſo, miraculo fuerit illis populis, quod e tam alto (juſto ſenſu Regii) animi faſtigio, nomen & uſum Regni aſpernaretur: quale quid ſi in Marios, Syllas, Pompejos, incidiſſet, nihilo melius illo uſuri fuiſſent, quam impotentes illorum Succeſſores. Unde merito calumniæ affectatæ reus eſt Gellius, qui ſolus e tot Scriptoribus, calumniam, ab obſcuris & nullius nominis ſcribillatoribus, vix quidem ſatis bona fide nominatis, ad poſteritatem transmittere, de vitiis Africani, non erubuit. Sicut autem talia monumenta rarius quam ex uſu foret, ad animos legentium pertingunt, notiſſimo illo vitio, quod jam pridem Seneca nervoſe notavit, quod antiquiora monumenta ſcholæ, non vitæ, diſcere, mali mores ferant; ita abunde eſt in tota vita, exemplorum talium, ubi recte & prudenter facta bonorum & circumſpectorum virorum, imprudenter atque impotenter, per maledicam invidiam traducuntur. Quam rem, ut in omni officiorum genere, cordati viri facile perſpiciunt & internoſcunt, ita in Praxi Medica abunde eſt exemplorum, ubi imperite atque imprudenter æſtimatæ, imo mala fide memoratæ, bonorum virorum actiones, invidiæ atque calumniæ adhibentur: nempe ab ejusmodi hominibus, qui, cum ipſi bonorum conſiliorum, per imperitiam atque imprudentiam, prorſus impotes exiſtant,

iſtant, aliorum recte factis denigrandis, improbum certe laborem addicunt. Cui rei cum occaſionem paſſim præbeat neceſſitas, Moroſos Ægros peculiaribus methodis atque modis tractandi, aut difficillimos exitus Artis juſtæ experiendi, placuit SPECIMINIS INAUGURALIS Thema capeſſere hanc ipſam juſtæ Artis circa MOROSOS ÆGROS difficultatem, & neceſſariam in ejusmodi caſu ſingularem prudentiam & dexteritatem. Quam rem, dum quanta fieri poterit breuitate, explanare aggredimur, Divinam Sapientiam Præſidem imploramus, ut tam evidentem veritatem, quam optatam ad Artis uſum utilitatem, aſſequi, nobis clementiſſime largiatur.

I.

MECHANICAS Artes, ignobiliores, adeoq; etiam *illiberales*, cenſere, iisq; *liberales*, tanquam nobiliores, anteponere, imo opponere, antiquus jam mos obtinuit; ex eo imprimis, quod *Mechanicæ* Artes, per ſubjectorum in quæ exercentur, ſimpliciorem paſſionem, minus ſapientiæ atq; prudentiæ requirant, quam alteræ illæ, quæ ſine peculiari *judicio* nunquam exerceri poſſunt. Nempe talibus ſubjectis adhibendæ, quæ propriam quandam *activitatem*, imo ut vulgo loquuntur, *reactionem*, complexa, judicium proinde Artificis ſingulare poſtulant, ut e mediis, tanquam *refractariæ* materiæ difficultatibus, prudenter ad ſuum ſcopum & optatum effectum, materias tales traducat, & optatis uſibus illas accommodet, qualibus per ſe ipſæ nunquam inſervituræ eſſent.

II.

Vix autem ulla alia liberalis Ars, tanta difficultate, & proinde juſta dignitate, hoc intuitu claret, quam *Medica*; utpote adeo *ſynergon* ſeu cooperans ſubjectum, nempe corpus humanum *vivum*, reſpiciens, ut, exceptis ſimplicibus

Chirurgicis operationibus, nihil propemodum, aut ſane valde parum, in hoc ſubjectum poſſit, quin conamina ſua, ſubjecti hujus variis, imo in horas variari aptis, poteſtatibus, prudentiſſime accommodare neceſſe habeat.

III.

Quâ in re, ſed tamen prudenter intelligenda atque æſtimanda, licet ſubinde ingens inveniat præſidium; adeò, ut etiam ipſa Ars non rarò ne quidem neceſſaria agnoſcere poſſit ſua *auxilia*, ſed in ſolis *conſiliis* acquieſcere poſſit: occurrunt tamen etiam ejusmodi caſus ſæpe numerò, ubi actiones illæ, ſeu *poteſtates activæ*, prorſus in transverſum actæ, exquiſitam ſcientiam & prudentiam poſtulant, quatenus & quomodo, non ſimpliciter cohiberi atque opprimi, ſed *coërceri* tantum, intra legitimos limites retineri, & in bonam viam reduci, debeant atque poſſint. Siquidem ſæpe numero, nimio certe ſæpius, quam vere contrarius eventus, contingit, ut conatus ille *propriæ activitatis, in genere*, nequaquam malus ſit, aut utilitate inſigni careat; ſed *quantitate* ſolum, aut *tempore* juſto, aut *loco* commodo, aberret: quibus conditionibus non ſatis rectè intellectis atque æſtimatis, ſi Ars ſimpliciter & uno impetu, *obſiſtere* magis, quam *occurrere*, ſui officii ducat, non modo contra prudentiam, & in hoc genere *rectam rationem*, impingit, ſed etiam effectum perpetrat, a vero atque juſto ſuo ſcopo prorſus in diuerſum aberrantem. Cuius rei ut unum ſolum, idque ſimplicitate ſua evidentius, exemplum allegemus, fluxus *Locbiorum* intemperantior, quas non ſubinde anomalias objicit Artifici; primò in dignoſcendo, quousque revera *urgentis* ſymptomatis æſtimationem mereatur, cui proinde *reſiſtere*, vera *neceſſitas* flagitet? ſecundò in operando, ne remediis *adſtringentibus*, importuniori malo *præſentioribus* deſtinandis, ingens illud periculum, repente & penitus *ſupprimendi* hujus fluxus, certius introducatur &c.

IV.

Hæc cum ita omnino ſe habeant, nemo æquus arbiter

non intelligit, quanto plus *prudentiæ* opus ſit, ad recte intelligendos, & perite adminiſtrandos atque regendos, quin veluti manu ducendos, *actus* hos *ſpontaneos*, in corpore *vivo*, quatenus tali, fieri ſolitos. Ut videlicet illi non ſolum, (qui fundus eſſet variorum peſſimorum eventuum,) non *negligantur*; ſed etiam, optime cogniti, præſertim ſi minus *ordinate* & *tranquille* procedant, modeſte atque *dextre* in viam reducantur: imo quod plus eſt, quam diu ſatis ordinatè procedunt, non temere, *intempeſtiva* & perverſa arte, obturbentur.

V.

Quid, quod etiam ipſarum *materiarum* prudentiſſima æſtimatione paſſim opus eſt; quando illæ ad motus expurgatorios recte *maturæ* & bene diſpoſitæ ſint. Quo in genere doctrina de *ſeceſſione humorum*, veteribus, inde ab ipſo *Hippocrate*, ſub nomine *coctionum*, tam gnaviter commendata, tam ſcientiam plenam, qvam prudentiam peritam, Artificis, non excitare magis, quam exercere, poteſt. Ne videlicet etiam in hoc genere, a quibuslibet aliis, quin potius alienis, circumſtantiis, ſe induci patiantur, ad aliquid *immaturè* moliendum, & contra vera prima principia *mechanica*, materiæ nondum recte *mobili*, *motum* adhibendum. Quandoquidem ab hoc errore, non ſolum nihil ad ſpem juſtam decenter obtinetur & perficitur; ſed etiam, quod maximam attentionem ad ſe vocat, certo certius meliores adhuc & tranquilliores proceſſus, *ſpontaneorum* illorum naturæ motuum & conatuum, quin ipſam promptitudinem & *alacritatem* ad illos recte continuandos, facile graviter obturbat.

VI.

Ex his conſiderationibus cum ſatis evidenter dilucescat, quam arctis limitibus, *ſynergia* illa ſubjecti hujus, corporis inquam animalis *vivi*, medicam Artem circumſcribat nemo ſapiens inſignem difficultatem inveniet, ad comprehendendum, unde anceps ſubinde eventus, efficaciæ Artis impendeat. Quando nempe vel ipſa *copia* materiæ, Mecha-

chanicæ diſpoſitioni *viarum*, ad ſatis *tempeſtivos* motus, præcellit; vel nimia *tenuitas*, cum magna *activitate* conſpirans, *ſecretorias* ſemotiones ſive ſequeſtrationes, eludit: vel firmior aut penitior ejus *nexus* cum bonis humoribus, ſatis *tempeſtivam ſeceſſionem*, adeoque juſtam diſpoſitionem ad *ſequeſtratum iri*, juſto diutius moratur, & prius *corruptionem* illis inducit, quam ab ipſis avelli poſſit: aut denique *motus* illi *ſpontanei ſynergici*, *trepidè*, *tergiverſanter*, *confusè*, *præpoſtere*, *intempeſtivè*, exercentur: cui poſtremæ imprimis rei, tam *congenitæ* quam *adſuefactæ* variationes, actionum illarum ſpontanearum motoriarum, aut accidentales interpellationes, ex irregulari uſu & concurſu rerum *non-naturalium*, multiplex & profundum fundamentum ſubſternunt.

VII.

Tanta certe eſt, a tot & tanti ponderis, circumſtantiis, difficultas, quæ Artem Medicam circumſiſtit; & proinde magnam & multiplicem, tam ſcientiam, quam prudentiam requirit; non ſolum ad opem artificioſam ferendam, & recte atque ordinate adminiſtrandam: ſed etiam ad *Prognoſin* ſcite & peritè formandam, ſicubi periculoſæ illæ aberrationes *materiarum*, & ſpontaneorum illorum *motuum*, eo prolapſæ fuerint, ut in ſolius Artis concurſu, ſufficiens præſidium ſperare, minus integrum exiſtat. Unde certe *Prognoſis* Medica tale eſt ſtudium, quod ſummo jure diligentius excoli mereretur; quandoquidem ex hujus veracibus effatis, Artis certitudini non minor ſplendor atque gloria affulget, quam e felicibus, ubi locum inveniunt, ſanationibus artificioſis.

VIII.

Quamvis autem allegatæ hæ circumſcriptiones Artis, affatim difficultatum indicent & involvant; nondum tamen hic ſubſiſtit univerſum illarum agmen, quin adhuc ſuperſit decumanus quidam fluctus, qui ſæpe numero etiam vigilem, & de reliquo ſatis peritū gubernatorem, valdè fatigaret, imò vel plane a clavo excutere poſſit. Eſt hic non tam in *corpore*

re

re immediate, aut *actionibus* illis ſpontaneis *ſynergicis*, directe, fundata, reſiſtentia; quam a *voluntate* ægrorum refractaria, partim in *motus* corporis, partim in *conſilia* & *auxilia* Artis, redundans turbatio. MOROSITATEM appellant Latini; non a græco vocabulo, *ſtultitiam*, aut *ſtupiditatem* deſignante: ſed a latina voce, *moris*, ſumta derivatione: ita ut *Moroſus*, *immorigerum*, *refractarium*, *obſtinatum*, certiore ſenſu innuat: quod Germani appoſite, voculâ **Eigenſinn**, **Eigenſinnigkeit**, deſignant. Nempe talis animi habitus, qui ſuis magis propoſitis inſiſtere, quam melioribus conſiliis, animum ſubmittere, Ægrum inducit: unde *conſilia* & *auxilia*, vel in totum aſpernatur, vel eousque remoratur, donec tandem ſero defectum ſuum agnoſcendo, minus jam gratum, aut minus plenum, aut plane etiam nullum amplius, auxilium, ab Arte experiri aut expectare ſit integrum.

IX.

Jam, cum hujusmodi *obſtinatio* animi, vix in ſimplicioris conditionis homines cadat; opimioris autem hominibus admodum familiaris exiſtat: quin etiam magnæ parti *muliebris* ſexus uſitata, *teneriori* autem ætati etiam quaſi propria ſit: non poteſt hinc aliter fieri, quin difficultates ab hac pullulantes, Medicam praxin profitentibus ſæpe numero negotium faceſſant. Tanto magis, cum fere opimioris conditionis homines, & primò omnium, & magis ſollicite, Medicum quærant, quam tenuioris fortunæ turma; & inſuper, tanquam honoris cauſa, *obſequia* potius, quam *officia*, a Medico expectent: imprimis ſi hic modeſtiam potius, quam arrogantiam, in converſatione ſua prodit: aut ad minimum nondum qualicunque dexteritatis ſuæ exiſtimatione, auctoritatem quandam tueri valet, vel denique remonſtrationibus non nimium ſpeculativis, *neceſſitatem* obſequii ægris talibus perſuadere, impos exiſtit.

X.

Ut autem ad rem ipſam accedamus, & in quonam *Moroſitas* ægrorum fundetur, propius colluſtremus, atque incommo-

modos ejus effectus oſtendamus; de *Subjectis* ipſis verbum modo diximus, & poſſumus hanc rem velut una delineatione complecti, dicendo, quod imprimis illi ægri *moroſi* eſſe ſoleant, qui vel *phyſicam*, ſenſuum, vel *moralem*, exiſtimationis, aut opinionis de ſe ipſis, ataxiam fovent. Ubi ad priorem Claſſem ſpectat, *ſaporum* & *odorum*, tum etiam qualiumcunque *dolorum*, quin ipſius longioris *durationis* ægritudinum, *impatientia*; poſterior autem, per ſe ſatis claret, quando varii homines, præcipue tamen plebeji, plus ſibi, quam neceſſe eſſet, tribuentes, officio Medici hoc adſcribunt, ut nonſolum quam *commodiſſime*, ſed vel omnino *jucunde*, ſimul tamen *citiſſimè*, morbos ipſorum exturbet, & illos integræ ſanitati reſtituat: eousque, ut etiam ſibi perſuadeant, eſſe hoc ipſum proprium potius Artis officium, quam præcipuum artificium; unde ne quidem aliquid artis dignitati, aut Artificis dexteritati, vel in hoc, vel in univerſo *ſanationis* negotio, tribuunt, ſi omnia nonſolum recte atque proſpere, ſed etiam ſatis commode, geſta fuerint; ſed unice, ſi quid in his rebus difficilius procedere contingat, Artificis defectibus illud adſcribunt, & libere ſuccenſent. Si quod interim *conſilium* aut *remedium* ab alio, artem medicam non profeſſo, ipſis ſuadeatur, non modo creduli, & ad ſtuporem morigeri, ſed etiam, ſi qualiscunque, imo manifeſto æquivocus, effectus inde appareat, circa laudem talium rerum adeo intemperantes, ut vel miraculorum dignitatem ejusmodi affaniis aſſerere nihil dubitent.

XI.

Objectum circa quod *Moroſitas* ægrorum occupatur, conſtituit vel ipſa *ægritudo*, vel *medicatio* & *remedia*. *Morbus* inquam in genere, quod non ægri, ſed *ſani* eſſe vellent; deinde genius morbi, tam incommodis *ſenſationibus*, quam ipſa *duratione*, moleſtus: nedum *periculi*, ſive vero metu, ſive ſolicitudine terribiliore, minax. *Medicatio*, partim *methodum* & *regimina* involvit, partim *medicamentorum craſes* atque *formulas*; dum qualicunque neceſſitati *temperantiæ* at-

que

que *continentiæ*, animum ſubmittere, grave videtur: aut *ſapor*, *odor*, *moles*, quin ſæpe numero ſola *conſiſtentia*, formulæ remediorum, non tantum diſplicet, ſed ſæpe numero in ſolidum faſtiditur & reſpuitur. Unde his *dulcia*, illis *acida*, plurimis *amara*, aliquibus quolibet modo *odorata*, multis *pulverulenta*, quibusdam *pilularis* forma, faſtidium affert, atque diſplicet; aliquibus *minores* doſes, *fortioris* effectus, aut *chymicæ* præparationis opinione, ſuſpectæ ſunt; pluribus diffuſiores formulæ, largioribus hauſtibus, aut amplioribus deglutitionibus, moleſtiam faceſſunt: multis diſplicet *continuatio* juſta unius remedii: aliis, quamvis aliquando non ſine cauſa, *innovationes* & multiplicationes remediorum, ſuſpicionem movent: iterum alii *inquieti* ſunt, niſi *ſæpe* & *multum* offerendo, diligentiam ſuam atque vigilantiam oſtendere videatur Medicus: & quæ alia adducere poſſemus.

XII.

Sunt hactenus dictæ, velut *internæ* magis *cauſæ Moroſitatis* ægrorum; *externæ* concurrunt, primò, intuitu *Medici*, ſi parum *fiduciæ* in illo collocat æger; ſive nulla probabili, ſive qualicunque veriore, cauſa: ubi utique mores & vivendi rationes, aliquando culpam habent, intuitu *ſobrietatis*, juſtæ *vigilantiæ*, & debitæ *diligentiæ*, in explorando ægri ſtatu. Quamvis ex adverſo non paucos ægros etiam illud *moroſos* reddat, aut conſervet, ſi Medicus inutili, & reliquis ſuis aliorumque ægrorum rebus noxia, aſſiduitate, ipſis non præſto ſit, unde negligentiam ipſi adſcribunt, er achte des Patienten nicht, ſorge nicht genug vor ihn &c. Et percellit ſubinde in hoc genere ægrorum talium animum, ſi non quoties ipſos viſitat Medicus, *pulſum* exploret, *urinam* inſpiciat, querimoniis illorum indoleat &c.

XIII.

Porrò, alibi provocat, alibi fovet, *Moroſitatem* illam, aliorum conſultorum, aliquando vanitas, non rarò etiam malitia; qui, quicquid præſens Medicus ſuadet aut præſcribit, ſugillant, commodiora, imo meliora, pollicentur, aut exem-

plis in præjudicium præſentium rerum allegandis facundi ſunt. Ubi notiſſima eſt ſterilium aliquorum medicaſtrorum imprudentia & impudentia, qui, quando ſemel fortè morbum aliquem, tota æquivoca ſua curatione, proſecuti ſunt, in plebeiis, exquiſitè patientibus, parum aut nihil querulis, abſtinentibus, & robore corporis atque indolis pollentibus, ægris, exemplum tale inſtar omnium, occinunt, & ex illo totam hiſtoriam Medicam fabricari parati ſunt: adeoque ignari prorſus, ut Galli vocant, majoris mundi, vix animo concipiunt, vel aliter ſe habere poſſe *morbum*, vel aliter gerere *ægros*, quam in ſuo exemplo obſervaſſe, & per otium quod ipſis favet, in ſubſidium ſtupidæ memoriæ, ſcripto annotaſſe, invenerunt. Quæ impotentia, licet nota ſatis atque popularis ſit, minime tamen raro occaſionem præbet fovendæ ægrorum variorum *Moroſitati*. Neque vero ſilentio prætereunda venit ipſorum ægrorum *imprudentia*, qui ſubinde *eundem* morbum, jam *ſemel*, imo *iterum*, quin *ſæpius* experti; & temporariis, aut palliativis artificiis, ab illo tantiſper revocati, ſi quis Medicus, verum fundamentum morbi, & ſolidæ percurationis, cordi habens, illos altiore medicatione aggrediatur, hujus impatientes, priſtini artificii, non magis velocitatem, quam felicitatem, huic exprobrant.

XIV.

Fas eſt, inter *externas* & occaſionales cauſas *Moroſitatis* ægrorum, connumerare, quamvis, ſano ſenſu, ad modo dictam pertinentem, *Corruptionem* morborum; quando nempe illi, minus convenientibus medicationibus in transverſum acti, a reliqua ſua ſinceriore indole plurimum deflectunt, & non ſolum longe *contumaciores* evadunt, ſed etiam alia *ſede*, in alia *regione* corporis, occupata, vel Medicis harum rerum non ſatis peritis, nedum ægris, crucem figunt, & *contumaciæ* ſuæ ignaris, tanto majorem *impatientiam* objiciunt: ut propterea, Medici & remediorum pertæſi, *moroſos* ſe exhibeant. Quotusquisque enim æger, ne dicam Medicus, *Metaſchematiſmi* morborum veritatem, & tanto minus cau-

ſas

ſas & connexionem , aſſequi, ſatis patientem ſeſe præbet? Dum interim his conſiderationibus neglectis, *complicati* atque *implicati* hujusmodi affectus, longe aliam tractandi methodum poſtulantes, quam ſimpliciorem & magis directum ortum agnoſcentes, ſæpe numero longe *altiùs petitam* medendi methodum poſtulant. Quam non intelligentes ægri, imo ipſi ejusmodi triviales Panurgi Practici, non ſolum theoreticè diſputant, quid vero hoc vel illud remedii genus, ad rem præſentem facere poſſit? ſed etiam illi, practicè, eo ipſo difficiliores ſeſe præbent, ad obſequium præſtandum. Unde in hodierna ignorantia veræ indolis atque profundæ ſcaturiginis, præſertim *Chronicorum* morborum, vel per trivia audiuntur inconditæ illæ quæſtiones, was kan oder ſoll das Ader⸗oder Blutlaſſen hierzu thun? imo, quod ſtolidi, præter expectationem, homines, præter omnem rationem eloqui ſolent: mit Aderlaſſen wird dieſe oder jene Kranckheit nicht gehoben. Dum interim ex ejusmodi ignorantia neceſſariæ *ſubordinationis* atque *conſpirationis* ſalutarium remediorum, ad verum *fundamentum* ſolidæ curationis pertinentium, *Moroſitas* ægrorum, alibi excitatur, alibi confirmatur: atque interim, quando per hanc culpam, legitima fundamentalis medicatio, optatum ſuum finem asſequi impeditur, ipſi illi, qui perverſis ſuis interpellationibus, damni hujus culpam meruerunt ſubire, e reis accuſatores facti, invidas & infidas illas ſuas interlocutiones, ex eo ipſo malitioſe ſuſtentant, da ſehe man ja, daß dergleichen Beginnen nichts zur Sache habe thun können ꝛc.

XV.

Nempe effectus & eventus hujusmodi *moroſitatis* ægrorum, iterum ad antedictas tribûs redeunt, ut ante omnia *ægris* ipſis, deinde *Medicis* quantumcunque rationalibus & peritis, cum arte ſua, & quantumlibet bonis remediis, damnum afferant: inſcitiæ vero aut malitiæ improborum conſultorum, prætextum nequam præſagiorum præbeant, das hätten

 ſie

ſie wohl zuvor geſehen und geſagt, daß der Sache durch dergleichen Mittel nicht abzuhelffen ſeyn würde.

XVI.

Nempe, porro, *effectus moroſitatis* ægrorum, latum utique campum aperit *calumniæ* invidorum & inſidioſorum; quando inſolidum imprudentes, & manifeſto inadvertentes, manifeſtarum ejusmodi gravisſimarum difficultatum, & operoſisſimarum præcautionum, prudentium & rerum ſuarum diligentisſime ſatagentium Medicorum, ſcitisſimas & vigilantisſimas *præcautiones*, in calumniæ materiam rapiunt; & quæ, pro ſubſtratæ materiæ neceſſitate, ut vulgo loqvuntur, proviſionaliter, & *in omnem eventum*, præſcripta fuere; tanquam actu uſurpata aut uſurpanda, exaggerant & traducunt: ne quidem disſimulantes, aut ad minimum ſtupidè ignorantes, quod in ejusmodi caſibus, omnibus *opportunitatibus* invigilare, & proinde in *anteceſſum*, farragine aliqua inſtructum eſſe, conſultum ſit, ſicubi forte, e pluribus præbiis, uni aut alteri juſtus aditus concedatur. Sicut etiam naturali ſimplicitati conſonam illam rationem, iisdem malignis ſuis interpretationibus non accommodant; nempe, dum, *qui non poteſt quæ vult*, *velle debet quæ poteſt*; malitioſe interpretando, quod dum ejusmodi medicatione nequaquam aſſequi licuerit omnia, quæ Medicus cordatus quam maxime *voluiſſet*; etiam omnino *nihil* aſſequi integrum fuerit, etiam illorum, quæ ſaltem poterant, dum non potuerant omnia, quæ debuerant &c.

XVII.

Interim ſubeſt adhuc effectus omnino etiam *laudabilis*, & multis modis *utilis*, hujusmodi *moroſitati* & pejoribus modo citatis ejusdem communioribus effectibus: modo Medicus cordatus, rerum ſuarum recte gnarus atque gnavus, virtutem, quod ad virtutes pertinet, in *habitum practicum* deduxerit, *patientiam*. Ita enim certe res eſt. quæ quemlibet vere cordatum virum juſtiſſima αὐταρκεία conſolari poſſit, ſi conſiliorum ſuorum juſte tenax, neglectus illorum

dete-

deteriores eventus *prædicere* non oblitus, cum tempore eventus tales experiri cœperit. Feliciter, ſi *ſalutaris* effectus, prædictiones ejus tandem confirmaverit. Non infeliciter, ſi *neglectorum* conſiliorum triſtiora *præſagia*, effectum ſuum ſortita, ad illas, licet tunc temporis miſerabiles, recordationes atque confesſiones ægrum adegerint, dieſes hat mir jener ehrliche Mann lange vorher geſagt/ hätte ich ihm nur gefolget, ich wäre in dieſen Zuſtand nicht gerathen/ ꝛc. ſed certe opus hic eſt patientia, juxta tritum illud Germanorum, gut Ding will weile haben: & profecto non ſolum decem, ſed vel bis decem anni patientiæ, non male collocatæ cenſendæ ſunt, ſi non ad Artificis, tamen ad artis veritatem, aliquando etiam ad poſteritatem confirmandam atque ſtabiliendam. Unde recte Germani noſtri: es iſt nichts ſo böſe, es iſt zu etwas gut.

XVIII.

Ut *Medico*, nempe toti *practico*, ſcopo, Thema noſtrum accommodemus, progredimur ad illam Tituli noſtri partem, qua *moroſos* ægros, *prudentiam* Medici non ſolum *fatigare*, ſed etiam *flagitare*, monuimus. De *fatigatione* nihil attinet prolixiores eſſe; intelligunt enim omnes, non penitus ad plebejam ſocordiam atque negligentiam nati & formati animi, quam moleſtum ſit honeſtæ indoli, querimonias, bonorum de reliquo, atque honeſtisſimorum ægrorum, ſed *Moroſitate* aliqua impeditorum, audire; dum *finem* quidem, ſalutarem medicationem, vellent, *media* vero ad illum finem ducentia, velle, neque compelli, neque perſuaderi poſſunt. Ubi longe certe abſunt miſeri illi per ſomnia Practici, qui totos Catalogos, inanium utplurimum & inertium remediorum, per digitos enumerare parati, cum omni illa ſua ſtentoria farragine, tanto minus aditum invenire poſſent, quanto plus præſidiorum ſuorum, cum ſupercilio faſtidientibus, enarrare ſuſciperent. Unde raros propemodum *moroſos* invenit, D.D. Præſidis proverbium: Wenig/ nur das rechte. Certe enim, ſi reliqvus hujusmodi miſerabilium non pragmaticorum Practicorum ſtupor abeſſet, utilisſime illis

com-

commendari poſſet illud Comici: *tu ſi hic eſſes, aliter ſentires.*

XIX.

Interim, eſt utique tanti, nempe magnum operæ pretium, ut *fatigatus* quantumlibet ejusmodi *moroſitate* ægrorum, non *defatigetur*; ſed memor juſtè tenacis conſilii, & cnſtantiæ, nihil a propoſito bene fundato ſeſe dimoveri patiatur: habebit inde tam ſcientiæ quam conſcientiæ ſolatium; &, propitiis fatis, etiam ſubinde teſtimonium, ſalutaris præſagii, dummodo expectare patienter illud malit, quam anticipando exigere. Ante omnia vero adverſus calumniam malevolorum atque malignorum, opponere, ſed certe practico habitu, diſcat, illam divinarum vindiciarum ἐκδίκησιν; zu ſeiner Zeit &c. Devt. 32. v. 35.

XX.

Innuimus autem etiam, neque vero ſine cauſa, quod *Moroſitas* talis ægrorum, etiam conſilium prudens Medici *flagitet*. Ubi nempe *prudentia* omnino locum habet, ne ægri *moroſitas*, etiam Medicum in eundem affectum deducat. Quamvis enim, occupato imprimis, & multa cura copioſioris praxeos diſtracto, Medico, non injuria bilem movere poſſit, imprimis ejusmodi ſubinde hominum, *Moroſitas*, qui per reliquam vitæ ſuæ conditionem, à delicatis ejusmodi ſcrupulis teneriorum capitum, merito abſtinere deberent; quamdiu tamen ſpes eſt, amica potius ratione, ſive perſuadendo, ſive gratificando, difficultatibus illis conſulendi, non modo ad gratificandum non *moroſum* ſe præbebit prudens Medicus: verum etiam, ubi gratificatio locum non invenit, primo loco ſerias remonſtrationes necesſitatis in uſum trahet, poſtremo vero loco, ſeveras & minaces denunciationes reſervabit.

XXI.

Quamvis enim ſatis manifeſtum eſſe poſſit, quod non ſolum patientiam Medici quantamlibet, gravisſimè tentare poſſint, partim ſine omni manifeſta cauſa delicatæ tales obſtinationes trivialium ægrorum; partim temporis jactura,

fri-

ſrivolis ejusmodi cauſationibus expugnandis impendendi, & utilioribus, neque minus neceſſariis apud alios ægros, occupationibus detrahendi: quin etiam illud impatientem reddere poſſit Medicum, quod ſine effectu optato ejusmodi ægris asſiſtens, triviali illi calumniæ certiſſime ſe exponat, quod in ipſo ad talem morbum nihil fuerit præſidii: adeo, ut ſi integrum ſit honeſta excuſatione, mature ab ejusmodi conſultationibus penitus ſeſe liberare, nemo vir bonus, atque prudens talium rerum, honeſto Medico illud vitio vertere poſſit. Tamen, cum etiam Medicus *conſcientiæ* ſuæ rationem habere debeat, ita ſimpliciter *deſerere* ægrum, in defectu alterius, aut morali certitudine deterioris, conſilii quærendi, *prudentem* utique ſeſe gerere etiam obſtrictus eſt Medicus, ne *moroſitas* ægri, quamdiu usquam ſpes eſt ſalutaris uſus, patientiam ſuam expugnet. Interim nemo etiam vere & honeſte prudens, vitio vertere poterit Medico, ſi illa prudentia utatur, ut graves ejusmodi remoras, felicitati conſiliorum ſuorum obnitentes, non eodem religioſo ſilentio involvat, quo alios corporis ægrorum defectus reticere, honeſtas ſuadet, imo exigit; idque maxime propterea, ut calumniæ uſitatæ occaſionem præripiat, & tam ſonticam cauſam minus felicis efficaciæ artis ſuæ, æquioribus arbitris cognitam reddat.

X XII.

Ut enim ſolùm aliqua hujusmodi caſuum exempla proferamus, *infantes* quidem præſertim exceſſu omnis indulgentiæ emollitos, ab omni remedio *pharmacevtico*, quod non ſolum *guſtum* aut *olfactum*, ſed planè tactum nudum linguæ, (abſolute *inſipidorum pulverum* exemplo) tangat, ita obſtinate ſe ſubtrahere, ut via nulla ſuppetat ipſos fallendi; violentius autem ingerendo, præſertim jam *trimos* aut *quatrimos*, eo indignationis prolabi, ut vel gravioris reliquo morbo mali ſuperventuri periculum metuendum ſit, non eſt adeo mirum, nec proinde etiam æque rarum aut inſolitum. At verò *adultos*, de cetero diſcreta prudentia ſatis conſpi-

 cuos,

cuos, & in eſculentis atque potulentis, quorumlibet ſaporum & odorum amatores, adverſus quemlibet *ſaporem*, *odorem*, imo ullum *ſenſum* remediorum *pharmaceuticorum*, ſimpliciter propterea, quia *medicamenta* ſunt, ita *obſtinatiſſime* abhorrere poſſe, ut etiam in firma perſuaſione periculi mortis inſtantis, talium uſus ipſis nunquam perſuaderi poſſit; quis crederet? Interim ſi ejusmodi exempla ſiſtant ægri, per conditiones rerum humanarum plurimum conſiderationis promerentes, inſenſatorum quidem hominum prompta eſt calumnia, defectum obtinendarum felicium curationum, Medici imperitiæ imputans: dum interim hic, inter exquiſitisſimum & anxium deſiderium, ægro ſuo quolibet modo conſulendi, tantum vigilantiæ, ſollicitudinis, prudentiæ, exercet, quantum peſſimis ejusmodi cenſoribus, ne in mentem quidem, nedum unquam in intellectum, venire poteſt. Longe ibi abſunt, nonſolum *occultationes* quorumcunque remediorum, etiam nullo *ſapore* perceptibilium, ſed *conſiſtentia* tantum pulverulenta, quantumcunque etiam tenera, vel *viſu* diſtinguendorum, vel linguæ *tactu*, & qualicunque *aſperitate* ſe prodentium: dum communiter ſic affecti ægri, ſingularem plane vigilantiam ad ſentiendum, & energiam ſenſus, oſtendunt. Tanto magis autem a ſcopo aberrant inanes illæ gratiæ, quæ ab odoribus aromaticis, aut Moſchatis atque Ambratis, ſperantur: dum non tam *ſaporis* aut *odoris*, ſed *medicamenti*, quatenus *medicamentum* audit, faſtidium, hic fundamentum conſtituit. Unde contrarium communiter conceptæ ſpei hinc reſultat, ut potius hoc ipſo æger certus reddatur, adeſſe *medicamentum*. Enim verò rarior quidem, propitiis fatis, eſt hujusmodi auerſio atque obſtinatio; interim ubi utique occurrit, tanto magis exercet prudentiam Medici, quanto plus momenti in ejusmodi ægris poſitum agnoſcitur, & ab omnibus aſſiſtentibus atque attinentibus, non ſolum morbo ipſi, quod proprie artis medicæ eſt, remedium, ſed etiam quod medicæ artis ambitum paſſim transſcendit, reliquum artificium exigitur; quo *moroſam*

hanc

hanc ægri renitentiam, vel ipſam quoque ad ſanam rationem reducat, vel utique ita fallat, ut & ægri *moroſitati* nihil decedat, & tamen interim neceſſitati debitæ medicationis, ex aſſe ſatisfiat; idque à Medico efflagitatur, imò vel tali ratione exigitur, ut vel imperitiæ reus fiat, ſi profiteatur, ſe inconditis hujusmodi poſtulatis ſatisfaciendi minus compotem exiſtere.

XXIII.

Quantum autem ſollicitudinis atque tædii juſtiſſimi, difficultas hujus ordinis objicere poſſit Medico, comparere poterit e ſpecialiori exemplo. „Fœmina natalium ſplen-„ dore prælustris, in ſucceſſum abortiendi devoluta erat, tam„ certum, quam continuum; ſiquidem quater omninò dein-„ ceps, qualibet vice duodecima ſeptimana, conceptum ite-„ rum elidebat. Averſabatur autem formam pulverulentam„ conſtantiſſime, abſolutiſſime verò pilularem. Præſcribe-„ bantur, non ſolum a Medico ordinario, ſed etiam in ſocieta-„ tem accito ſubſidiario, quæcunque ad hujusmodi caſus„ quantislibet laudibus efferri ſolent, ſub liquidis formulis, „ ſed omnia incaſſum. Supererat remedium certæ, plus„ quam ullum aliud, efficaciæ, numeroſa conſtanti experi-„ entia jam tum quoque ſatis celebre. Sed quod in pilulari„ forma reſpueretur, in diſſoluta vero formula, amarities qui„ dem non æſtimaretur, qualiscunque vero pulverulentæ„ conſiſtentiæ ſenſus, non poſſet auferri, non poterat reme-„ dium locum optatum invenire. Erat autem inſuper conſi-„ deratu dignum, quod dicta Matrona, reliquis moribus o-„ ptimis & manſuetiſſimis conſpicua, alias jam aliquoties con-„ ſenſiſſet, ad capiendum pulverulentæ conſiſtentiæ experi„ mentum; ſed deglutitum licet, quin vel per horæ quadran-„ tem retentum, inſuper vix X. grana tranſcendentem pul-„ villum abſorbentem, nihilominus adhuc ſuperveniente vo-„ mitu rejiciendo, fidem feciſſet, quod altior, quam ſimplici-„ ter *moroſa*, averſio, remediis pulverulentum quidquam ſa-„ pientibus, aditum in ſolidum præcluderet. Bono interim„

fato

„fato accidebat, ut Medicus ordinarius, decima jam ſepti-„mana, cujus pediſſequa alterna, nempe duodecima, quar-„tus ille abortus iterum timebatur, conſpiceret Matronam, „e ſatis capaci capſula, quam ſcatulam vulgo vocant, capi-„entem, ſatis cumulatam latioris cultri cuſpidem plenam, „albi pulveris; & quidem ita ſicca forma, licet cum aliqua-„li geſtu faſtidii, deglutientem. Pro liberali libertate in-„terroganti, num ſaccharum forte eſſet ille pulvis, ſubri-„dendo reſpondebatur, non ſacharum, ſed domeſticum me-„dicamentum exiſtere, à fœmina Matronæ familiæ accenſa, „intritum, è creta, oculis cancri, Nuce moſchata, & modi-„co ſacharo formatum: idque ad retundendam Sodam ſeu „ventriculi ardorem, uti neceſſarium ſibi viſum, ita effectu „approbatum. Exorabat ſibi Medicus eandem facilitatem, „ſi in poſterum pulverulenta formula majori neceſſitati oc-„currere, opus foret; quæ nonſolum promittebatur, ſed „etiam redeunte ſtato tempore abortu, fideliter præſtita, il-„lum exoptatisſimum effectum præbebat, ut antedicto medi-„camento in liquidam formam reducto, inſuperabilibus hu-„cusque difficultatibus uteri ita feliciter ſatisfieret, ut ſta-„tim altero menſe iterum facto conceptu, impraegnationis „atque graviditatis univerſus ſucceſſus tranquilliſſime pro-„grediens, partum legitimum attingeret, filiæ, Celſam illam „familiam hodie dum, qui circiter vigeſimus tertius eſt an-„nus, condecorantis.„ Quæ interim *Moroſitas*, ſi ſtatim pri-mi abortus tempore, ſuadendo, præmonſtrando, imo rogan-do, flecti potuiſſet, morali certitudine præoccupatus fuiſſet totus ille ſucceſſus, ter recurrentis paris infelicis eventus, & de numero in numerum gravius & periculoſius Matro-nam enervantium ſymptomatum.

XXIV.

Ita quoque tetigit hiſtoriam huc facientem, D. D. Præ-ſes, *Diſſertatione de Flatulentia*, quam brevibus huc refer-re erit integrum. Vir jam ab octodecim annis Hæmorrhoi-„dum quaſi perpetuo fluxu exercitus, & innumeris prope-„

mo-

modum variorum Pharmacorum irritis tentaminibus, tam„ in varias valetudinis ataxias, quam, uti ſolet, ſummam ſen-„ ſibilitatem conjectus, cum aliquando in ſpontaneum vomi-„ tum incidiſſet, (ceterum vomitus, ſponte vel arte coorti, ne„ quidem inde à juventute ſua reminiſcens,) invaleſcente„ præter modum hoc conatu, & vix tandem ſedato, ab illo„ ipſo temporis articulo affectum incurrit, ſumma non ſo-„ lum moleſtia odioſum; ſed etiam, cum indies augeſcente„ appetitus, concoctionis atque diſtributionis alimentorum„ ſumma perturbatione, quin veluti abolitione, ſummas an-„ xietates, perpetuas vertigines, ſcotomias, aurium tinnitus„ atque clangores, ad quotidianum usque metum apoplecti-„ cæ Cataſtrophes, inducentem. Medicus circumſtantias„ morbi & inveſtigare, & examinare atque penſitare adſuetus„ non ſolùm facile deprehendebat, quod omnium horum„ ſymptomatum graviorum præcipuus fons, certisſimus au-„ tem fomes, in ægro exiſtat, perpetua Flatulentia, ex inferio-„ ribus inteſtinis ad ventriculum regurgitans, & dum hunc„ obſideret, ſymptomata illa manifeſtiſſime exacerbans, quo-„ ties autem ructibus erumperet, ſenſibiliter ſublevans: ab-„ unde vero etiam gnarus, quod non ſolum in genere, tam„ moliminibus longinquioribus, quam propioribus motibus„ hæmorrhoidalibus obnoxii, tanquam per eſſentiam hujus„ affectus, flatulentiæ admodum expoſiti vivant; ſed & hic„ æger, dudum ante poſteriorem hanc turbationem, flatibus„ ſed tunc quidem plus minus commode atque facile dece„ dentibus, familiariter affici ſveviſſet: facta curioſiore inter-„ rogatione, certus reddebatur, quod ab ipſis horis enormis„ illius & refractarii numeroſisſimi conatus vomendi, nempe„ profundo motu periſtaltico ab inferioribus ad ſuperiora„ inflexo, ne unus amplius flatus deorſum ægro decedat, ſed„ omnes jam, & plures quidem, per recentem atoniam, quam„ ante hac, flatus, conſtanter & indeſinenter ad ventriculum„ redundarent, hunc obſiderent atque tenderent, & ſpaſticos„ morſus atque Cardialgias inducendo, tam anxias anguſtias, „

 quam

quam vertiginoſos illos conſenſus circa caput, formarent,„ atque foverent. Deſumebat inde indicationem, ſucceſſum,„ flatuum ad inferiora revocandi; deſtinabat huic fini uſum Clyſterum. Sed confundebat ſaluberrimum conſilium,„ *Moroſitas* ægri, eo usque inexpugnabilis, ut non ſolum, quod„ vulgo in ore habent, vel mori, malle proteſtaretur; ſed etiã,„ actu, cum moleſtisſimis his, imo magis magisque ingraveſ-„ centibus, ſymptomatibus, ultra duos menſes conflictatus,„ & vel ſuo ipſius præſagio, apoplectici eventus metui propi-„ us admoveri apparens, ab hac obſtinatione ad auſcultandum„ illi conſilio, nullatenus revocari valeret: quantumlibet ra-„ tionibus Medici, Vir etiam de reliquo nec indoctus, neque„ (præter generalem obſtinationis tenacitatem) imprudens,„ tam intellectu, quam ipſo ſenſu, ſuffragante, in ſolidum ſub-„ ſcriberet atque conſentiret. Erat certe hæc *Moroſitas*, non„ ipſi ſolum ægro damnoſa, ſed Medico etiam ita mole-„ ſta, ut, quod prompti hujus atque præſentanei remedii ope,„ intra brevisſimum tempus, morali certitudine præſtari po-„ tuiſſet, nullis decantatis Carminativis, Tonicis, Roboran-„ tibus, & Subadſtringentibus, imo ne ipſa quidem laxatione,„ cum epicraſi, e vulgo deprædicatis ſpeciebus, eousque ſo-„ lum perfici valeret, ut vel ad ullum ſenſum, proventus fla„ tuum imminueretur, vel motus eorundem a ſuperioribus,„ verſus inferiora, ullius unius flatus juſto tali progreſſu, ob-„ ſequeretur: donec tandem, ne quidem adhuc illo tempore,„ talem fiduciam promereri viſæ, Pill. Balſamicæ, ſpem qua-„ lemcunque ita anteverterent, ut pauciorum dierum de-„ curſu, quam ſub aliorum decantatorum remediorum ir„ ritis tentaminibus ſeptimanæ effluxerant, reducto ad„ inferiora flatuum motu atque exitu, omnia illa incommo-„ da & ſymptomata, ita extingverent, ut veritas tam Patholo-„ giæ a Medico formatæ, quam Therapiæ ſuperſtruendæ ſo-„ lida ratio, velut in ipſos ſenſus incurreret. „

XXV.

Quemadmodum autem in numeroſiore praxi verſan-

tibus

tibus, ſimilium exemplorum farrago nunquam deeſt; præcipue tamen ſi praxis illorum circa ejusmodi ægros occupata eſt, qui a, laudabili in hoc genere, plebejorum ſimplicitate ac obedientia, alieniores eſſe adſveverunt, & quam ſibi ſumunt, a Medico etiam tribuendam eſſe indulgentiam, interpretantur: ita ſciunt tamen etiam iidem tales Practici, quantum indies, tam patientiam quam prudentiam Artificis, *fatigare* poſſit hujusmodi *Moroſitas*. A qua nempe, ipſo uſu confirmata, ſcientia atque prudentia, longe adhuc abſunt, ſpeculativi illi, qui mente ſolum praxin comminiſcuntur, & vel qualibet formula, vel quolibet remediorum apparatu, & promptisſime, & certisſime, quicquid ex uſu ſit, abunde præſtari & abſolvi poſſe, ſibi fingunt: in eo interim peritiores atque cautiores alios utique antevertentes, quod, ſi deinde in re gerenda, omnes illæ non ſolum ſpes, ſed etiam frivolæ pollicitationes, ad nihilum redigantur, imprudentiam impudentia ſublevent: in eo ſolo felices futuri, ſi ita diſcere valerent, in poſterum, ad minimum magis magisque, cautius mercari.

XXVI.

Interim poteſt utique, imo debet, prudenter ſuarum rerum ſatagentes Practicos, etiam eventuum talium familiaris occurſus, excitare, ut *prudente* dexteritate, difficultati hujusmodi, non *ſuccurrere* ſolum, ſed etiam *occurrere* cordi habentes, in hunc ipſum uſum mentem acuant, & inventionibus idoneis operam navent, quibus ſupplere poſſint defectus uſitatarum formularum, a quibus ægros ſuos abhorrere, vel intelligunt, vel e familiari hujus difficultatis occurſu, expectare neceſſe habent. Ubi quidem in familiis, quarum curam gerere rogantur, pro tenerioris ætatis uſibus, jam pridem conſultum duximus, etiam cum cura ſvadere, ut puerilis ætas, ab ipſo tempore, quo ſaporum averſationes oſtendere ſolet, in mediis adhuc tranquillis rebus, adſuefieri jubeatur, tam ſaporibus amaris, quam formulis pulverulentis. Ubi priori ſcopo inſervire poteſt ipſum exem-

plum familiarium, ut hi interdum vini *Abſynthitis* uſu, (quæ eſt infantum promptitudo, ad imitandum,) ipſos etiam ad illud indifferenter aſſumendum adſuefaciant, adeoque hoc ipſo, in neceſſitatis caſu, ad amara uſurpanda prædiſponant. Sicut etiam *Eſſentia Myrrhæ*, prudente uſu huic ætati vix unquam ſuſpecta haberi promerens, adhuc etiam ſanis interdum offerenda, aut *Radicis Pimp. alb. Eſſ.*, aut *Succini*, imo ipſorum *Corticum Aurantior*: eſus, & quæcunque his ſimilia ſunt, eidem ſcopo inſervire poſſunt.

XXVII.

Pulverulenta remedia, infantibus ad ea difficilibus ingerenda, quando præſertim *ſapore* non pollent, ante omnia exquiſita, ut vulgus Pharmacopeorum appellat, præparatione, nempe *comminutione tenuiſſima*, amittunt partem odioſioris aſperioris conſiſtentiæ; & poſſunt etiam eo ipſo tanto commodius, cum aliis vehiculis, aut ſubſidiariis velamentis, conciliari. Ubi ante omnia modicum ſacchari, non niſi abſurde formidari poteſt, ſi hujus interceſſio efficere poſſit, ut infanti commendentur. Sicut etiam, præſertim pro nobiliorum aut ditiorum uſu, artificialis conditúræ ſubſidio, globoſis illis ſeminum ſaccharatorum formulis admiſceri aut inſpergi poſſent: quid, quod, ſed tenuiſſimis, fruſtulo panis inſperſis, butyrum ſuper induci poteſt, aut ſimile quiddam, quod infantes ſub tali forma eſitare amant: aut ſpiſſioribus juſculis, ab ovo addito, aut triticeo pane incocto, aut avena excorticata, albentibus, immiſceri queunt; aut acetoſo ſucco Citri, recente & nihil olido diſſoluti, (nempe *Abſorbentes*) vel reliquo potui miſceri, vel gratiore aliqua, v. g. Cinnamomi aqua diſtemperata talis ſolutio, præberi. Seponendo undique ſuperſtitioſum illum metum, ne forte pauxillum *ſacchari*, ſi de reliquo cœptis inſervire valeret, damnum aliquod portendat. Sicut omnino in pluribus caſibus, ne *lactis* quidem, præcipue boni & minus aquei, ſubſidiarium auxilium reformidari meretur, &c.

XXVII.

XXVIII.

Non parva difficultas premit pleraque *purgantia*, teneræ ætati offerenda; cum pauciſſima horum, notabili, & plus minus nauſeo ſapore deſtituta, inveniri poſſint. Quamvis autem nemo in praxi effective verſatus, & rerum ſuarum cum omni circumſpectione & attenta obſervatione vere ſatagens, ſuſpectum habiturus ſit, uſum dextrum *Mercurii dulcis*; dummodo debite præparati, & potius propria manu, aut in præſentia ſua, in formulam deducti: tamen cum, quam antiquiores commendant, *attractionis* nomine, aliquanto profundioris evacuationis provocatio, non raro utilior ſit, ſimplici velut abſterſione: Mercurius dulcis autem, huic magis, quam illi, quadret: reſtat inde experienda jam citata difficultas. *Paſſulæ laxantes*, præſertim diu aſſervandæ, vix minùs *nauſeoſo* palato communiter ſatisfaciunt; ſicut etiam *prunorum Decoctum* cum *foliis Sennæ*, *Syrupus Roſarum laxativus*, & ſimilia. Unde propemodum *Reſina Jalappæ*, cum paucis *Amygdalis* in *emulſivam* formulam diſſoluta, dummodo optime reſoluta, ſubinde difficultatem hanc melius expedit: imprimis, ſi Emulſio talis, leniſſimo & teporem non excedente calore, in vaſe patulo ad ſpiſſitudinem ſiccitati propiorem, reducta, totius molis parvitate ſe commendare poſſit. Sicut etiam groſſior raſura, (mediante radula, Reibeiſen) boni *Rhabarbari*, per pluſculas horas cereviſiario potui impoſita, poſt repetitas agitationes facile ſubſidens, ad moderatam laxationem non inutilis eſt: imo & Radix *Ebuli*, commodiſſima foret huic ſcopo, niſi ſatis vegeta ipſius efficacia efficeret, ut cuilibet, non ſatis provido atque circumſpecto Artifici, ita promiſcue permitti, nedum commendari, non poſſit. Quod idem etiam valet de Radice *Iridis noſtratis*. *Mechoacanna* vero, nulla corruptione adhuc alterata, aliquantò minus de reliquo ſapida, ipſa quoque dextro uſui non inepta eſt.

XXIX.

Supplere autem ſæpe numero difficiliorem talium rerum uſum poteſt uſus *Clyſterum*, dummodo talibus etiam

non nimium refractarios ſe præbeant infantes; aut paulo minore difficultate preſſa applicatio *ſuppoſitorii.* Sicut etiam non ita de nihilo eſt, externa applicatio *Unguenti de Arthanita*; dum etiam ſimplex inunctio abdominis, oleo Amygd. dulc., aut pinguedine anſerina, ad molliendam ad minimum alvum, ſatis familiariter ſufficit: dummodo nihil exanthematici ſubſit, quod tamen etiam per ſe largiorem expeditionem alvi, non modo non poſtulat, ſed potius diſſuadet.

XXX.

Cæterum plus ſemel locum habuit inventio illa, ut prolixiores pulveres admodum difficulter admittentibus, magis arriſerit formula *Tragematis*, cum modico *Cinnamomi, Cariophyllorum*, & uno vel altero ſemine *aromatico, Aniſi, Fœniculi*, ad qualemcunque ſaporem *gratiorem* deducti, & ea quantitate ſacchari optimi, quanta ægro arrideret, diſtemperati: qualem vel aliquot cuſpidum cultri menſura, ita etiam ſiccam, capeſſere non faſtidiebant. Sicut etiam v. g. pro *abſorbendi* ſcopo, *Mater perlarum* præparata, vix non dimidio minore mole, ejusdem ponderis quantitatem aſſequitur, quam *Oculi Cancrorum* præparati, aut adhuc propemodum leviores, *Oſtrearum Conchæ* exquiſitè tritæ. Quid vero, quod leviores hujusmodi pulveres, etiam in multo minorem molem coëunt, ſi cum pauca Tragacantha diſſoluta impaſtati, & denuo exſiccati, ſimpliciter in mortario iterum ad debitam teneritudinem exterantur.

XXXI.

Odores, ut in genere difficillimum eſt, ita ſupprimere, ut circa aſſumtionem medicamentorum in genere, *moroſos* ægros ſatis ſubterfugiant atque fallant; ita ex adverſo, gratiorum aut ingratorum temperamenta aliqua, adhuc nonnihil facilius invenire licet. Præcipua vero commoditas in eo occurrit, quod eminentius *odorata* non adeo multa æque neceſſaria ſint, ut illis Ars carere plane non poſſit. Accedit, quod impatientia *eximiorum* odorum, longe familiarius reſpiciat illos, qui vulgo *gratiores* judicantur; & quorum in rei veritate, non ſolum vix unquam, vera *neceſſitas*, ſed etiam

verior *utilitas*, ita occurrit, ut ab illorum omiſſione ingens defectus arti metuendus veniat: excepto ſolo caſu *analepticarum* formularum; utpote quæ ſi *Cinnamomi*, *Namphæ*, *Ceraſorum nigrorum*, aut jam compoſitas quaſdam Aquas amiſerint, revera penitus elumbes ſentiuntur: dum interim taliū concurſus, ipſa jucunditate analepſin præſtare ſentitur.

XXXII.

Quæ res, utut raro eximiam aliquam neceſſitatem involvat, utilitate tamen nequaquam in ſolidum contemnenda, non prorſus a prudentia Medici ſecludenda venit. Cujus rei ut duo ſaltem exempla citemus, non contemni meretur narratio plus ſemel repetita, *Thoneri* in Obſervationibus ſuis; quomodo gratioribus ejusmodi formulis potiuncularum ſeu Juleporum, prærogativam apud ægros aſſecutus ſit, junior adhuc Practicus, præ ſenioribus; tanto magis, cum largior additio *Acetoſitatis Citri* in easdem formulas, etiam effectum meliorem ad reliquum ſenſum præbuiſſet. Et recordamur merito paris eventus, ubi homini opifici, ex acuta febre epidemica decumbenti, qua nuper deceſſerat ejusdem uxor, præſcripta erat ſimilis potiuncula, grato ſapore conſpicua; quam ille, inſuper a ſenſu virium analepſeos, non ſolum extollebat, ſed præ illa etiam contemnebat aliam; quæ ante paucos illos dies, ab altero medico, uxori defunctæ ordinata, uſitatas quidem illas Cordiales dictas, Borraginis & Bugloſſæ Herbarum aquas habebat, ſed de reliquo tam omnis grati odoris, quam (per ſuperſtitioſum illum metum, ne ſaccharum damna daret,) etiam omni ſapore caſſa, inſuper aliquid pulveris non ſatis ſtudioſe triti complexa, plebejo homini videbatur arenoſæ materiæ miſcelam accepiſſe.

XXXIII.

Qua occaſione adhuc ſemel repetere libet, quod jam aliquoties attigimus, ne Medicum ullo modo moretur, ſi illo medio Moroſitatem ægri ſui placare poſſit, edulcoratio formularum ſaccharo inſtruenda. Sicut enim nænia illa non aliunde ortum duxit, quam a male citato antiquiorum ſuffragio, *quod dulcia bilem augeant*: dum hi, in illorum tem-

porum inopia atque parſimonia ſacchari, *mellis* autem familiari uſu, hujus quidem, (imprimis copioſioris,) turbulentiores effectus, non imperite annotarunt: ita interim nulla bona conſequentia, tota illa horum animadverſio ad ſaccharum, imprimis bene depuratum, album, candidum, atque ſolidum, immediate transfertur. Ridicula adhuc inſuper illa notâ, quod hujusmodi conſiſtentia ſaccharo per *Calcem vivam* concilietur; cujus proinde ſiniſtri effectus ſummo jure reformidari debeant. Quaſi vero *Calx viva* alia ratione hic quicquam efficeret, quam *abſorbendo* qualemcunque tartaream, in crudiore ſaccharo, aciditatem; quo ipſo omnem, ſi quam poſt reliquam extinctionem ſervaviſſet, *cauſticam* efficaciam jam pridem exuit. Dum interim, quæ eſt rerum novarum indiſcreta & ambitioſa aviditas, *Magneſiam albam*, etiam ad *duplicatas drachmas* præbendam, intemperanter commendant: intempeſtive obliti, ſi modo unquam ſatis intellexerunt, quod pulvis hic in ſolidum nihil aliud exiſtat, quam *Calx*, *viva* quondam, quæ *Lixivio* terræ *nitroſæ*, cum cineribus addita, tam copioſiori nitroſi ſalis eductioni, e terrâ cui immerſum hæret, quam (imprimis tamen per Alcali) *Cryſtalliſationi* ejus, fundamentum ſubſternat. Unde certè ſubinde præſtaret prudentius tam æſtimare res ſuas, quam obſervare, nedum commendare alibi, alibi contemnere.

XXXIV.

Quamvis autem non directe & ſimpliciter ad noſtrum Thema pertineat, tamen cum omnino illud reſpiciat, pro evitanda *Moroſitatis* juſta etiam provocatione ſupervacua, adjiciemus Obſervatiunculam non ita dudum nobis obverſatam. *Concharum fluviatilium* uſus, ut meritò à *Dan. Ludovici* inter evporiſta, pretioſioribus nec unguem latum cedentia, numeratur; ita ſimplex earum per *trituram* vulgo dicta præparatio, minime quidem inſufficiens eſt cuiquam ſcopo: neque tamen etiam aſpernari decet, *uſtionem* illarum. Interim hac ipſa, nonſolum in *Calcem vivam* transformari, totæ provinciæ maritimæ ſciunt, quæ illa pro ordinario cæmento murario utuntur: ſed ſervat etiam hæc Calx inſuper,

quin

quin jam cum modica aqua per trituram præparata, tantam *cauſticitatem*, ut cum ante parvum tempus ægro uni & alteri præſcripta, his querimoniam de acrimonia & amaritie inſigni elicuiſſet; cum in Officina, ubi plus viginti pondo hujus pulveris non ita dudum præparati aſſervabantur, illum degustare ſuſciperet, Medicus, in ſuperficie quidem propemodum inſipidum invenit, proxime vero ſub hac, ita acerrimum, ut vel dimidii piſi magnitudine, non aliter quam acerrimum Alcali, prius arroderet linguam, quam totus exſpui potuiſſet. Sicut par eventus, ægrum admodum ſibi metuentem, cum Pharmacopæo ipſi cætera obnoxio, commiſit, dum recens paratum hunc conch. uſtar. pulverem, & forte ſimpliciter pulveriſatum ac in vitro obligato aſſervatum, a ſuo Medico præſcriptum, cum aquoſo vehiculo aſſumens, hoc incaluiſſe ſenſiſſet. Quales itaque circumſtantiæ, nonſolum *Moroſitati* ægrorum occaſionem præbere valent, ſed revera etiam adhuc *cauſticus* remedii effectus, aliquanto aliam efficaciam præſtare valet, quam ſimplicior, per ipſum aërem omni acrimonia jam exuti aſſumtio.

XXXV.

Sicut autem ſaccharatorum uſus de reliquo, & in ſe ipſo revera innoxius, & plerorumque ægrorum *Moroſitati* temperandæ ſubinde idoneus eſt; ita tamen nemo facile neſciet, quod etiam circa ipſum ſacharum, *moroſi* adhuc occurrant ægri; imprimis fœminini ſexus: rariores quidem, quibus verum aliquod incommodum *Colico-hyſtericum* inde ſuccedere ſolet: plures, quæ â ſciolâ illa traditione recentiorum idearum præoccupatæ, incommoda ſibi inde ſingunt: quibus utique gratificari, omiſſione dulcedinis, integerrimum fuerit: Cum proprie directis eximiis uſibus, nedum ulli neceſſitati, vix unquam inſerviat.

XXXVI.

Cum interim ſuperius exemplum pro *Moroſitate* in ſe conſiderata, attulerimus, de *Clyſterum* odio; præſente loco illud ad minimum monendum ducimus, ut etiam hæc averſio, quoad usquam fieri poteſt, præſertim tempeſtivè, in me-

liorem viam revocari tentetur. Cum enim, imprimis in fœminino ſexu, à *flatuum obſtipatione*, admodum frequenter ejusmodi pathemata conſurgant, quæ non ſolum ſpeculabundum Artificem, hujus fundamenti imperitum, ad ſuperſtitioſas plane ætiologias ſeducere ſoleant, ſed etiam quibuscunque per os exhibendis remediis, nimio difficilius atque ſegnius pareant, quam vel unico tempeſtivo & recte inſtructo *Clyſteri*: pertinet proinde certe ad prudentiam Medici, ut hanc talium ægrorum difficultatem, quoad usquam licuerit, expugnare, curæ cordique habeat. Neque vero inutile erit, etiam hunc ipſum caſum peculiari exemplo illuſtrare., Incurrerat Matrona, omni utique vigilantisſima cura digna, inſuper in reliqua conſtitutione periculis,, propinquiore, ab hujusmodi incluſis flatibus, dolorem acutiſſimum, ſiniſtrum hypochondrium, retrorſum verſus lumbarem regionem, occupantem; invaſerat hic ſub noctem,, verſus decimam, ſatis repentino impetu: alvus per 48. jam,, horas non ſucceſſerat, quantumlibet etiam præter purum,, juſculum dilutum gallinaceum, & parum micæ panis tritici, nihil adſumſiſſet, potus tamen Thee, & duo forte vitra vini Rhenani in quemlibet diem, interceſſerant. Præſcribebatur ſtatim remedium in hoc genere notæ efficaciæ,, *Carminativum*, ſed & ſimul *Enema* quanto cyus applicandum. Remedium *internum* lubentiſſime admittebat; *Enema* vero ſimpliciter renuebat: ita quidem a remedio illo, mitescebat impetus dolorum, plane ad ſenſum; nequaquam,, tamen ita penitus tollebatur, quin per totam noctem, ſatis,, exiguis intervallis, licet breviſſima duratione, repullulans,, ſomnum, qui de reliquo in promtu erat, non magis interpellaret, quam irritum redderet. Ignota antea Medico,, hæc circumſtantia *averſionis à Clyſteribus*, certe turbabat;, interim etiam irrita erat omnis, tam ipſius commendatio,, quam ſubſidiaria aſſiſtentium ſuaſio atque obteſtatio, quin,, certa & propemodum ſecura pollicitatio, quod Clyſteris receptio, ſimul & ſemel omnem illam moleſtiam pacatura eſſet: cum potius repetita atque iterata *interni* remedii adſumtione, omnia pacatum iri confidens, mallet diu-,,
tur-

„turnitatem inquietudinis tolerare, quam ſpei huic, imo pro-
„miſſis, auſcultare. Tandem, ſexta jam matutina hora, pro-
„ponebatur applicatio globuli ſaccharini moſchati quaſi pro
„reſeranda ſegniore alvo, ſine difficultate jam ſæpius alias u-
„ſam eſſe, commode indicabatur. Hoc conſilium cum fa-
„cillimè ſequeretur, ſtatim ab hujus applicatione, non aliter
„quam incantamento, ſublato omni doloris hujus recurſu,
„tum demum, qua pollet prudentia, liberaliter agnovit, *E-
„nema* propoſitum, ſi in ejus applicationem conſentire pla-
„cuiſſet, totam illam, ne quidem ulteriore periculo vacuam,
„doloris moleſtiam diuturnam, jam ante plures horas auſer-
„ri potuiſſe, adeoque omnino promiſſorias illas ſuaſorum ob-
„teſtationes, rei veritati ex aſſe conſonas fuiſſe: id quod al-
„tera Matrona, in Caſu plane pari, acerbitate dolorum prom-
„ptius perſuaſa, tanto felicius experta eſt, quanto matu-
„rius conſilio aſſenſum præbuit; quamvis ante paucos ad-
„huc dies, jam diuturnæ averſionis ab Enematibus adhuc ita
„tenax, ut vel mori ſatius putaret, quam conſilio tali aſſen-
„ſum præbere.„ Ita nempe certe non parvum momentum ad ingruentes neceſſitates habet, ſi tranquillioribus adhuc rebus proſpicere liceat, non utilitati ſolum, ſed tanto magis neceſſitati, conſilii talis aliquando ſuppeditandi.

XXXVII.

Quamvis autem de *Moroſitate* ægrorum hucusque a nobis tradita, ſi non omnia, tamen potiſſima, ſufficere poſſint; eo ipſo quod pluribus, per ſpecies, ejusmodi caſibus, non quadrare ſolum, ſed etiam ſatisfacere, poſſint: & præterea *Moroſitatem* noſtræ conſiderationis, jam ita deſcripſerimus, ſub ipſa nominis ratione, ut *morum* potius obſtinationi, ſeu *immorigeræ* difficultati, quam alteri aut altiori, cauſæ, illam tribueremus: non tamen abs re fuerit, etiam de illis difficultatibus medicandi adhuc aliquid ſubjicere, quæ vere ab *altiore* fundamento profectæ, nulla Artificis prudentia, imprimis ſimpliciter & directè, ſublevari poſſunt. Quæ res ad minimum in eo tractationem noſtram reſpicit, ne confuſione ſimilium rerum, Artifex non ſolum incaſſum, intentioni-

bus

bus aut inventionibus laborare ſuſcipiat; ſed etiam vel graviora hinc impendentia incommoda aut damna proritare, ſibi caveat. Sunt autem *averſiones* ejusmodi vel *innatæ*, vel *adſcititiæ*. *Innatæ* iterum, vel *hæreditariæ*, vel per *matris*, tempore geſtationis, pathemata, *impreſſæ*.

XXXVIII.

Hæreditariæ averſiones, revera rariores ſunt; nempe tales, quæ etiam matri, imo patri, quin vel avitæ familiæ, ſimiliter omni tempore, adhæſerint. Longe vero familiariores ſunt illæ, quæ per pathemata *matrum*, ſub geſtationis tempore, infantibus impreſſæ fuerunt. Memoratur hujus generis exemplum prorſus notabile, in Actis Anglicanis ab Oldenburgio adhuc editis; „ ubi fœminæ, abſceſſum in cru-„ re perpeſſæ, ab applicito remedio, parvo temporis ſpacio. „ non ſolum crus cito atquegraviter inflatum atque inflam-„ matum eſt, ut ingens periculum inde ingruere videretur; „ ſed etiam ægra anxietatibus lypothymicis correpta, tanto „ præſentiorem majoris mali metum objiceret. Cum neque „ Chirurgus, neque Medicus accitus, ullam horum ſympto-„ matum cauſam invenirent; interim à cruris inſoleſcente „ depravatione, omne malum quaſi ſcaturire appareret: re-„ cordata tandem ipſa ægra proprietatis ſuæ, interrogavit, „ num quid forte medicamento cruri adhibito, *mel* admix-„ tum fuiſſet, a quo ceteroquin penitisſime abhorrere indi-„ cabat. Cum hoc omnino ita ſe haberet, ablato penitus re-„ medio illo, & aliis convenientibus ſubſtitutis, omnino faci-„ le tam reliqua ſymptomata ſedata fuerunt, quam ſanatio ab „ ſceſſus prompte atque facile ſucceſſit. „

XXXIX.

Nempe parallela eſt oppidò rarior hæc obſervatio, reliquæ illi non ita prorſus infrequenti, quo homines quidam, ex omnibus aliis animantibus, unius propemodum *felis* præſentiam, quamvis omnes apertos ſenſus ſubterfugientem, nihilominus ita agnoſcunt, ut cum reliqua anxietate etiam ipſis ſudoribus anxiis inde afficiantur. Cujus rei ut aliàs pasſim nota ſunt exempla, ita unius veritatem adſpexi-

mus,ubi tentandæ veritatis cauſa, fœmina ſana atque vegeta, meridiano ſomno toto tranquillo quieſcens, ſeſe in conclave adportato, non ſolum mox colorem floridum mutare,& reſpirationis anguſtiis affici conſpecta eſt, ſed etiam ſuſpirioſa anxietate, & ſomnolento planctu ita corripi, ut graviorum pathematum metu, ejiciendum fuerit animal. Digna vero omnino eſſet curioſiore ulteriore experimento, obſervatio, propioribus Act. N. C. commemorata, quod omnino a *ſale Abſynthii*, æger Abſynthium ita intime averſari ſolitus, notabilia incommoda incurriſſe deprehenſus ſit: quandoquidem hinc, inſolubilis cæteroquin illa ambiguitas lucem acceptura eſſet, an nempe in cineribus, imo ſale inde extracto, vegetabilium, adhuc quidquam eſſentialis plantarum characteris remanere ſueverit.

XL.

Adſcititiæ intolerantiæ, alia quidem ſimplicius *moralibus* adſuetudinibus originem debet, imprimis ab ipſa infantia cœptis; qualis eſt *murium, ranarum, lacertarum, ſerpentum* &c. ingens timor & formido: altera vero etiam *mixtam* quandam, ex intimo *vitali*, & *animali* ſenſu, imo *æſtimatione*, originem trahit. Interim, licet prioris efficacia, per graviſſimos terrores atque præſentiſſimos metus, ad *Lipothymiam* usque procedere obſervatur; tamen eo usque ſeſe nunquam extendit, ut, ubi *phantaſiæ* conſcientia tantum excluditur, ullam reliquam turbationem perſequi valeant: ut nempe v. g., ab ita reformidatis ſubjectis deſumta aliqua, & vel *interne*, nedum *externe*, corporibus applicata, ullum adverſum effectum poſt ſe traherent.

XLI.

Ad *ſecundam* autem *adſcititiæ* hujusmodi impatientiæ Claſſem, refero *averſiones* illas, communiter ipſas etiam ſatis & exquiſitas, & pertinaces, quæ vel per repentinam maximam *nauſeam*, vel nauſeoſam importuniorem *efficaciam*, vel denique diuturnam *nauſeoſam* continuationem introductæ fuerunt, aut denique exquiſita ſenſibilitate introducta

ſubnixæ, magis magisque adſueſcendo obfirmantur. Hujusmodi ſunt, averſiones ex *obſaturatione* addephaga ortæ, daß man ſich an einer gewiſſen Speiſe übergeſſen hat, ut in poſterum ne guſtare quidem amplius illam ſpeciem, ſine vomibunda nauſea, aut longiore gravatione ventriculi, integrum maneat. Secundò, ſi remedium aliquod valde *nauſeoſum*, aut *vomitus* importunius provocans, aut valde importuna, & imprimis *torminoſa*, *catharſi* graſſatum, in *vehiculo* quodam potulento aut eſculento oblatum, in poſterum hujus magis in ſenſum incurrentis vehiculi, pertinaciſſimam nauſeam conciliaverit. Cujus rei notatu non indignum exemplum, alibi jam commemoratum a D. D. Præſide, huc referre licuerit. "Dum nempe vir juvenis, pomum citreum a puella ſibi oblatum deguſtans, & in convivio quidem, incertum an à "reliqua forte repletione, an hujus pomi culpa, in gravia pa-"themata cardialgico vomibunda mox prolapſus, profunda "ad minimum ingurgitatione, pomi hujus eſui culpam illam "deſtinavit; a quo tempore non ſolum videre tamen & olfa-"cere libenter poma talia ſuſtinuit, ſed ne quidem ab eſu il-"lorum, præſentaneo faſtidio abſtinere neceſſe habuiſſet, i-"mo vel gratum illorum ſaporem habuiſſet, niſi in ventricu-"lum demiſſa vomibundas Cardialgias induxiſſent, non prius "ceſſantes, quam vomitu iterum rejecta fuiſſet illorum ſub-"ſtantia: eo usque, ut, dum gravi morbo chronico decum-"benti, paſſim honoris & amoris ergo, exquiſitiores quædam "dapes mitterentur, juſculum etiam aliquando vinoſum, ſeu "pulticulam, aromatibus uſitatis, exquiſitè ad gratiam, con-"ditam, nactus, cum voluptate etiam illud aſſumſerit: ſed "mox inquietudine varia, & omnium morbi ſymptomatum "exaſperatione, correptus ac inſuper plenaria appetitus pro-"ſtratione, quamvis ſine præeminente Cardialgia, affectus, "& cum his pathematibus, præſentaneo majorum periculo-"rum metu, conflictatus in tertium usque diem, tum demum "conſurgente nauſea in vomitus ruente, dum pulticulam il-"lam, nudius tertius aſſumtam, revomit, ſaporem manife-

ſtum

„ſtum *Corticum Citri*, quem in aſſumtione nullatenus ani-
„madverterat, liquido percipiens, tunc demum pathematum
„horum proximam cauſam expertus, poſtea ad priſtinam
„morbi mediocritatem facile rediit. Eousque certe incide-
re poſſunt ſymptomaticæ morborum exaſperationes, quarum
veras cauſas Medicus ne quidem conjectura, nedum ſolida rei
veritate, aſſequi valeat.

XLII.

Tertio loco, facienda eſt mentio illius *impatientiæ*, imprimis *fœminino* ſexui magis incumbentis, qua ab *odoribus*, qui reliquo hominũ agmini grati & jucundi reputantur, non ſolum abhorrent eosque averſantur; ſed etiam ita *malè afficiuntur*, ut nonſolum *capitis* graves turbationes atq; dolores incurrant, ſed etiam pathematibus *cardialgico colicis* maximè importunis corripiantur, & ſæpe per plures dies exerceantur. Nota ſunt hujus rei varia exempla, ſatis frequenter obvia; unum tamen, ex ore ipſius illuſtris patientis percepit D. D. Præſes, quod præcipuam idæam eminentis gradus exprimere posſit; dum nonſolum ad percipiendos ejusmodi odores, ita exquiſite ſenſibiliſſima eſt hæc Matrona, jam usque quinquageſimum annum habens, ut in convivio Nobili Viro aſſidens, nihil reliquum odorati circa ſe habenti, (ſiquidem in hujus Matronæ converſatione, adeo omnes odores abeſſe neceſſe eſt, ut etiam à capillamentis adſcititiis, vulgo dicti pulveres cyprii ullo odore imbuti, omittendi ſint,) nihilominùs odorem ſenſerit *Moſchatum*, qui tandem, multùm recordando, deprehenſus eſt in enſe, quanquam vaginæ incluſo, (perfumirter Degen-Klinge) ſed etiam illud inſuper peculiare habet, ut a certa *diverſitate* odorum, non ſolum peculiarem *gradum*, ſed etiam *ſpeciem* diverſam, *pathematum* inde ſuccedentium, diſtinguere didicerit. Cujusmodi affectus, aliis poſt prægreſſos varios alios morbidos caſus, aliis poſt puerperia ægritudinibus ſtipata, initium capeſſere obſervantur.

XLIII.

Hujus generis impatientiæ, uti noſtri Thematis *Moro-*

ſitati adſcribi non poſſunt, ita etiam nullam aliam Medici prudentiam admittunt, quam quæ ſimpliciter *abſtinentiæ* à talibus offendiculis memor eſſe cordi habeat, ne ab ipſis de reliquo auxiliis, damnum potius pullulet.

XLIV. Cæterum, ut a *Moroſitate* ægrorum etiam *Prognoſi* practicæ uſus aliquis affulgeat, occurrunt adhuc duo, vel ipſi hominum vulgo animadverti & notari ſoliti, circa *Moroſitatem* ægrorum, caſus; primò, quando ægri, per reliquam prægreſſam vitam ſuam, a *Moroſitate* tam generaliore, quam ſpecialiore circa medicamenta, alieniores, gravi morbo correpti, ad remedia difficillimos ſeſe præbent, quin pertinacia ipſis inſolita, penitus recuſant. Aut contrâ, quod imprimis in *teneriore* ætate locum habet, cum *ſani*, ad eminentes & minus gratos ſapores, admodum difficiles ſeſe præbuerint, in graviore morbo faciles ſeſe præbeant, & velut indifferenter habeant. Utrumque horum pro malo omine interpretatur vel ipſum vulgus hominum, cui præſumtioni ſuffragantur hæ circumſtantiæ, 1) ſi non manifeſtior aliqua conſenſus talis ratio, à mortis *formidine*, eluceat; 2) ſi *facilitas* illa inſolita, re vera indifferentis ad omnia mentis ſigna præ ſe ferat; á qua etiam oblivio*ſitis* in æſtu acutarum, jam pridem pro maxime ſuſpecta haberi meruit: 3) ſi à remediis, inſolita tali *facilitate* admiſſis, nihilominus nullus ſenſibilis bonus effectus obſervetur: Et, in contrario caſu, inuſitatas *averſationes*, 1) remediorum ipſorum eminens gravior odor aut ſapor, proportionem talem non æquet; nec etiam nimia copia inſignem moleſtiam faceſſere poſſit: 2) ſi interim morbus nullum bonæ ſpei ſucceſſum, per ſpontaneas maturationes, coctiones, ſecretiones aut excretiones, virium, atque mentis, tolerabilem conſtantiam, oſtendat: adeoque tàm a latere *Medicinæ naturalis*, ſecundum Hippocratem, quam *artificialis* omnis ſpes auxili jugiter deſtituat.

Hæc ſunt, quæ de *Moroſitate ægrorum prudenter æſtimanda atque tractanda*, in medium attuliſſe, ſufficere poſſe arbitramur: Deo pro præſtito nobis auxilio, maximas gratias nuncupantes.

S. D. G.

NOBILISSIMO CANDIDATO,

—— Ευπραττειν!

PRÆSES.

QUi artem Medicam, ſequeſtratis etiam omnibus alienis & ſuperfluis, ita arctis limitibus comprehenſam eſſe exiſtimant, ut valdè parvo temporis ſpatio, non magis doceri poſſe, quam rectè ediſci, arbitrentur, certè ſufficiente ejus peritia ſe inſtructos eſſe, vix fidem faciunt. Sicut enim Scientia Medica, in rectè percipienda atque intelligenda Energia Naturæ, (ſeu principii motuum vitalium,) tam ad ſanum conſervandum corpus ſuum, quam ab ingruentibus atque incumbentibus periculis vindicandum, repurgandum, atque reſtaurandum, debitè perſpicienda atque judicio diſcernenda, affatim certè habet, quod agat; nimio certè plus, quam in generaliſſimis illis ſpeculationibus, de certa, (ſed ſolidæ determinationi penitus incerta) mechanica diſpoſitione, ſivè humorum, ſivè partium: ita peritia, ad has res in ipſo facto, in ipſa inquam practica obſervatione, deprehendendas, judicandas, atque decernendas, negotium eſt, certè majoris ambitus, quam ut ita pugno arripi, imo includi poſſit: nedum, quod nova moles, & velut inexhauſta ſentina, occurrat, in extricandis prodigis illis commentariis atque commendationibus materiæ remediorum, & excutienda nimia circa illas credulitate; & potius in methodo, naturæ motibus atque viis rectè ſocianda, quam irritorum remediorum magno numero, collocanda fiducia. Inter quas res,

 ſi

ſi adhuc annumeretur, præter neceſſitatem ſciendi, quæ verè neceſſaria & utilia ſunt; etiam utilitas, non-neſciendi, quæ, licet minus vera, tamen tanto ſtrepitu paſſim occinuntur; puto certè habere artis ſtudioſum, cui tempus impendat non ita breve & evanidum, ſed ut ſatis longum, & diligenter adhibendum. Quid vero, quod omnibus his, nequaquam adhuc didicerit, quantum ſatis ſit, ſed habeat adhuc etiam diſcendam prudentiam, ad negotia ſua recte gerenda neceſſariam; ne omnis & ſcientia ſua, & peritia, decepta ac eluſa, in irritum recidant, imo contemptu, & calumniis traducantur. Cum enim prudentia, tanquam providentia ſit, atque prævidentia; non nuda inter ipſas res jam gerendas ſolum circumſpectio: poteſt certe hæc imò debet, diſci, potius ante nogotium gerendum, quam in gerendo: ne imparatum obruant eventûs, quos nequidem ſubinde ſatis diſpicere, tam cito liceat, nedum illis proſpiciendi, viam aliquam invenire. Rectiſſime certe Hippocrates, primo ſtatim aphorismo, difficultates artis non exiguas aperiens, quæ in arte & artifice multum ponderis habeant; Quanquam autem audacter jubeat has exeſſe, & tanquam præcepto illas proſcribat; notius tamen eſt noto, quam parum hæ præceptis obſequantur; & hoc ipſo, dum arti non parent, nec ſcientia ipſorum ſufficit, prudentiæ objectum conſtituant, ſi qua fortè vel ipſis adhuc, vel ad minimum ſibi, Medicus conſulere poſſit. Dum mature expugnare aggreditur, quæ arti impedimento eſſe, eamque fruſtrari poſſint; prudenter docendo, monendo cohortando, atque dehortando, pericula impendentia prædicendo, adeoq; culpam à ſe & ab arte, ſatis diſertè amoliendo: Ne poſt

rem

rem malè cedentem ipſi exprobrari poſſit, quod ejus culpa, pondus horum errorum tantum fore, non ſatis edoctus æger, ſalubrius monenti facilè obſecuturus fuisſet. Quam rem calumnia in immenſum exaggerans, toto conatu in ipſum hac porta irrumpit imo graſſatur. Præcipit autem Hippocrates, oportere ægrum ſe præbere facientem, quæ conveniat fieri, & idem etiam aſſiſtentes ægro. Ignota res imperitis, & in ſola ſcientia, & magna credulitate de arte, ferocibus; quantum non ſubinde fatigat artifices, imo ipſam artem, quantumcunque ſolido fundamento nixam: Moroſitas ægrorum. Habere hanc ante oculos, non prudentiæ ſolum eſt, ſed omnino medicæ, pragmaticæ; neceſſariæ, ut intellectu, ita cogitatu. Inaugurali Diſſertationi Tuæ, NOBILISSIME CANDIDATE, Thema ad praxin pertinens electurus, quod illud, de prudentia medici circa moroſos ægros, ſuſceperis, nemo, niſi prorſus imperitus ſequiùs interpretabitur. Reliqua ex memoria depromere integrum erat, & vera vel ponere, vel ſupponere; Hoc etiam peritæ circumſpectionis argumentum eſſe poteſt, experto non ſolum quid poſſit fieri, ſed & quid ſoleat & imprimis in ægris, non per compita obviis, ſed illis imprimis, qui omnem attentionem exigere audent, & pluribus reſpectibus illa etiam digni ſunt, aut ad minimum indigent, quia plus ipſis eſt, quod noceat, quam aliis. Cum itaque dogmata ad intellectum, & directum uſum artis pertinentia, Academicis Tuis ſtudiis magna cum induſtria comprehenderis; & praxi etiam, non palpitabundæ, ac Empiricæ, ſed rationali, & cum recta ratione effectivæ, inſudaveris, ad eamque totum

Te

Te conferre aggreſſus ſis: prudenter facis, quod non ſolius ſcientiæ, aut nudæ, & in plano ambulantis, artis, memorem Te oſtendas; ſed præter illa, quæ ad ipſam artem, & artificem, reſpiciunt, ſatis intelligere monſtres, quid ultra requiratur, ad felicem artis ſcopum obtinendum: & quomodo prudentia, partim Therapiam, partim Prognoſin, præ oculis habere debeat, & non magis illius effectui, quam hujus ſalutari eventui, invigilare. Mactè virtute eſto, ſcientia, arte, prudentia. Adhibe his Divinæ benedictionis perpetuam invocationem; fac diligenter opus, fer patienter onus: ſuccedent omnia ad votum. Securus omini s apprecor: Feliciter. Vale. Dabam Hal. Magdeb. VI. Calend. Decembr. MDCCXIV.